

EKONOMSKA ŠOLA MURSKA SOBOTA

Srednja šola in gimnazija

Noršinska ulica 13, Murska Sobota

SEMINARSKA NALOGA

Pri : IKT in BIO

SPOLNO PRENOSLJIVE BOLEZNI

Dijakinja: X

Mentor: X

Mentorica: X

Murska Sobota, februar 2011

KAZALO

SPOLNO PRENOSLJIVE BOLEZNI.....	2
1 KAJ JE SPOLNO PRENOSLJIVA BOLEZEN.....	4
2 SPOLNO PRENOSLJIVE BOLEZNI.....	4
1.1 Gonoreja (kapavica, triper).....	4
1.2 Sifilis.....	5
1.2.1 Zgodnji sifilis.....	5
1.2.2 Pozni sifilis.....	6
1.3 Genitalne bradavice.....	6
1.3.1 KAKŠNI SO SIMPTOMI?.....	7
1.4 Genitalni herpes.....	7
1.5 Glivične okužbe.....	8
1.6 Okužba s HIV.....	8
1.6.1 Virus HIV se ne prenaša:.....	9
1.6.2 Potek okužbe:.....	10
1.7 Sramne uši.....	10
1.8 Klamidijske okužbe.....	11
1.9 Trihomoniaza.....	12
1.10 Virusni hepatitis.....	12
1.11 Mehki čankar (chancroid).....	13
1.12 Dimeljski limfogranulom.....	14
1.13 Garje.....	14
VIRI:.....	15
Slika 1: Sifilis.....	6
Slika 2: Genitalni herpes.....	8
Slika 3: Simbol za AIDS.....	10
Slika 4: Sramna uš.....	11
Slika 5: Garje.....	14

1 KAJ JE SPOLNO PRENOSLJIVA BOLEZEN

Spolno prenosljiva bolezen ali **venerična bolezen** je bolezen, pri kateri obstaja velika verjetnost, da se bo od okuženega človeka ali živali prenesla na zdravega s spolnim odnosom, kar lahko vključuje vaginalni, oralni ali analni odnos. Nekatere spolno prenosljive bolezni se lahko prenašajo tudi z izmenjavo drugih telesnih tekočin, npr. krvi ob uporabi kontaminiranih injekcijskih igel ali transfuziji, materinim mlekom ob dojenju ipd. V zadnjem času se za pojav vedno bolj uveljavlja izraz spolno prenosljiva okužba, ki je splošnejši; oseba je lahko namreč okužena in deluje kot prenašalec, čeprav sama ne izraža simptomov, značilnih za bolezen.

2 SPOLNO PRENOSLJIVE BOLEZNI

1.1 Gonoreja (kapavica, triper)

Gonoreja je zelo razširjena spolno prenosljiva bolezen, ki jo povzroča gonokok. Podatke o razširjenosti gonoroičnih okužb za Slovenijo težko ocenjujemo, ker je kljub obveznemu prijavljanju teh okužb evidenca nepopolna.

Gonoreja se prenaša s spolnimi odnosi in večinoma prizadene spolne organe. Poznamo tudi gonorejo očesne veznice novorojenčkov, ki se okužijo med porodom, če ima porodnica gonorejo. Zato za preprečevanje tovrstne okužbe obvezno ob porodu vsakega novorojenčka zaščitijo s t.i. Credejevimi kapljicami. Možno je, da gonokoki povzročijo tudi okužbo drugih mest izven spolovil in rodil, vendar je to redko (zadnjik, žrelo).

Pri moškem se po kratki, nekajdnevni dobi inkubacije (to je čas med okužbo in izbruhom bolezni) pojavi izcedek iz sečnice, ki ga spremljata srbenje in pekoča bolečina pri uriniranju. Po približno dveh tednih preide akutno vnetje v kronično. Zapleti nezdravljene gonoreje pri moškem so vnetje prostate, obmodka, neplodnost. Pri ženskah v začetem obdobju praktično ni bolezenskih težav. Zgodnjih znakov, ki bi govorili o morebitni okužbi, ni. Okužba napreduje na notranja rodila (maternico, jajcevode), kar lahko vodi v neplodnost in izvenmaternično nosečnost.

Diagnozo gonokokne okužbe postavimo z laboratorijskimi preiskavami odvzete kužnine. Gonokokna okužba se zdravi z antibiotikom.

1.2 Sifilis

Sifilis je nalezljiva spolno prenosljiva bolezen, ki lahko zajame vse organe človekovega telesa. Povzročiteljica sifilisa je bakterija, *Treponema pallidum*. Več kot 95 odstotkov okužb nastane pri spolnih odnosih z okuženo osebo. Pomembno je, da sifilis ugotovimo čim prej, saj tako preprečimo širjenje okužbe in povečamo uspešnost zdravljenja. Zdravilo je še vedno penicilin.

Podatki o razširjenosti sifilisa so dokaj natančni, saj je ta bolezen zaradi svojih posledic veljala do pojava HIV okužbe za najtežjo spolno prenosljivo bolezen. V Sloveniji smo velik porast sifilisa zabeležili v leti 1994 in 1995 (po 36 do 38 primerov na leto), v naslednjih letih pa je število na novo obolelih nekoliko upadlo.

Sifilis delimo na zgodnji in pozni (trajanje do enega leta oziroma nad eno leto) ter pridobljeni in prirojeni - glede na to, kako je do okužbe prišlo. Inkubacija pri sifilisu je dolga približno 3 tedne.

1.2.1 Zgodnji sifilis

Na mestu vdora bakterije v kožo ali sluznico nastane po treh dneh zatrdlina, ki po nekaj dneh razpade v okroglo ali ovalno nebolečo razjedo s trdimi robovi. Razjeda je najpogosteje na spolovilu, lahko pa tudi na ustnicah ali v ustni votlini. Po nekaj dneh otečejo področne bezgavke, po dveh mesecih pa oteče večina bezgavk. Kasneje se pojavi izpuščaj, ki se širi s trupa na okončine in po enem do dveh mesecih spontano izgine in zapusti belkaste lise. Več mesecev po okužbi lahko pride do izpadanja las. Pleše so velike kot približno kovanec in se same zarastejo.

1.2.2 Pozni sifilis

Pri tej obliki ni nujno, da se pojavijo spremembe na koži. Pride do sprememb na ožilju in centralnem živčevju. Bolezen dokažemo in kasneje kontroliramo z ugotavljanjem protiteles v krvi ali možganski tekočini bolnika.

Sifilitična okužba matere lahko privede do splava oziroma mrtvorojenosti ali pa se rodi otrok z znaki sifilisa. Zadnji primer prirojenega sifilisa smo v Sloveniji zabeležili leta 1986.

Slika 1: Sifilis

1.3 Genitalne bradavice

Pojavijo se lahko ob vstopu v nožnico, okoli zadnjika in na penisu. Običajno se prenašajo s spolnimi odnosi. Lahko so majhne in nemoteče, lahko pa se močno razrastejo in imajo cvetačast videz. Bradavice so lahko povsem neopazne - pri moškem na primer znotraj sečnice, pri ženski pa znotraj nožnice. Od okužbe do pojava bradavic lahko mine veliko časa, tudi do 18 mesecev, zato ni nujno, da vas je okužil trenutni spolni partner. Bradavice se prenašajo s tesnim stikom kože z okuženo kožo. Če ste imeli spolni stik z osebo z genitalnimi bradavicami, je možno, da se bodo pojavile tudi pri vas, ni pa nujno. Kot pri vseh drugih okužbah ima pomembno vlogo posameznikov imunski sistem.

1.3.1 KAKŠNI SO SIMPTOMI?

- Genitalne bradavice se lahko pojavijo posamično ali v skupinah. Posameznik ima lahko le eno bradavico, lahko pa jih ima več deset.
- Občasno lahko povzročajo blago srbečico, sicer pa so neboleče.
- Pogosto ne povzročajo težav, lahko so povsem neopazne.
 - Pri ženskah lahko bradavice nastanejo v nožnici. Virusi lahko povzročijo okužbo v materničnem vratu. Povzročijo lahko blage krvavitve, redkeje pa neobičajen izcedek iz nožnice.
 - Pri moških lahko bradavice na penisu spominjajo na bradavice na rokah.
- Pod kožico na glavicu penisa in v predelu zadnjika so bradavice običajno belkasto-rožnate barve.

1.4 Genitalni herpes

Okužba povzroča nastanek drobnih mehurčkov na spolovilu in v njegovi okolici, ki se kasneje zagnojijo. Mehurčki se pojavijo ob prisotnosti različnih sprožilnih dejavnikov, kakršni so padec odpornosti, stres, bolezen in menstruacija. Na začetku so samo mehurčki, kasneje pa se pojavijo majhne ranice.

Okužba z virusom je trajna. Poleg klinične slike v diagnostiki uporabljamo serološke preiskave, s katerimi dokazujemo protitelesa v krvi bolnika. Okužba je lahko v vzročni povezavi z nastankom raka na rodilih. Če se nosečnici, ki preboleva svežo okužbo, rodi otrok, je ta lahko zelo ogrožen. Če so bolezenski znaki prisotni ob času poroda, je treba opraviti carski rez, da preprečimo okužbo novorojenca.

Zdravljenje kožnih sprememb je simptomatsko. Obstajajo tudi protivirusna zdravila, ki preprečujejo pojav mehurčkov takrat, ko se težave ponavljajo.

Slika 2: Genitalni herpes

1.5 Glivične okužbe

Najpogosteje povzročajo glivične okužbe spolovil glive iz rodu *Candida*, ki so v majhnem številu stalno prisotne na sluznicah. Velikokrat se razmnožijo na sluznici ženskega spolovila in se pri spolnem odnosu prenesejo naprej.

Običajno moški nimajo težav, lahko pa se pojavijo pekoči, rdečkasti, deloma z belkastimi oblogami pokriti izpuščaji na penisu. Pri ženskah spolovilo običajno srbi, sluznica je pordela, pojavi se bel, sirast izcedek iz nožnice.

Za zdravljenje uporabljamo kreme in vaginalne tablete.

1.6 Okužba s HIV

Epidemiološke podatke o okužbi z virusom HIV zbira Inštitut za varovanje zdravja RS. Od leta 1986 do 31.12.2000 je bilo v Sloveniji prijavljenih 91 primerov aidsa. Med bolniki prevladujejo homoseksualni in biseksualni moški.

V istem obdobju je bilo prijavljenih tudi 77 primerov okužbe s HIV, kjer se aids še ni razvil. Ti podatki so manj zanesljivi kot podatki o bolnikih, saj okužene osebe nimajo bolezenskih znakov. Po nekaterih ocenah je okuženih več sto oseb. Še vedno je najbolj prizadeta skupina moških, ki imajo spolne odnose z moškimi. Vse več pa je primerov okužb, do katerih je prišlo pri nezaščitenih heteroseksualnih spolnih odnosih v državah, kjer je velik delež prebivalstva že okužen in kjer je okuženih veliko prostitutk.

Razvoj epidemije okužbe s HIV bo v Sloveniji v prihodnje pogojen predvsem s tveganim, nezaščitenim spolnim odnosom ter s souporabo igel za injiciranje nedovoljenih drog.

AIDS povzročata HIV 1 in HIV 2. okužba se prenaša na tri načine:

- med nezaščitenim spolnim odnosom z okuženim partnerjem
- z okuženo krvjo ali krvnimi produkti
- z okužene matere na njenega otroka pred rojstvom, med njim in kmalu po rojstvu

Prenos virusa in s tem okužbo lahko preprečimo. Najučinkovitejši način za preprečitev prenosa s spolnimi odnosi je vzdržnost, za dva neokužena partnerja pa zvestoba. Tveganje za prenos virusa HIV se bistveno zmanjša s pravilno uporabo kondoma.

Kri, namenjeno transfuziji, v Sloveniji glede prisotnosti virusa HIV testiramo od leta 1986. Igle, brizgalke in druge instrumente, ki prebadajo kožo, je po vsaki uporabi nujno zavreči ali jih sterilizirati.

1.6.1 Virus HIV se ne prenaša:

- z vsakodnevnimi družabnimi stiki na delu ali v šoli,
- ko si stisnemo roko, se dotaknemo ali poljubimo,
- s hrano ali vodo, po souporabi skodelic ali kozarcev,
- s kašljanjem ali kihanjem,
- v plavalnih bazenih ali na stranišču,
- ne prenašajo ga komarji ali insekti.

Dokler medicinski strokovnjaki ne bodo odkrili zdravila ali cepiva za to smrtonosno bolezen, se moramo pri preprečevanju razširjanja virusa HIV zanesti samo na vedenje v svojem osebnem življenju.

1.6.2 Potek okužbe:

Pri moških in ženskah lahko okužba s HIV več let poteka brez bolezenskih znakov, lahko pa se po nekajtedenski inkubaciji pojavi izpuščaj, povišana telesna temperatura, hujšanje in povečane bezgavke. Kasneje pride do naselitve sluznic z glivami in dostikrat do izbruha herpesa. Še kasneje, čez nekaj let, se zaradi zmanjšane obrambne sposobnosti organizma razmnožijo v telesu različne bakterije, glive in virusi, ki prizadenejo različne organske sisteme. Kljub intenzivnemu raziskovanju še vedno ni zdravila, s katerim bi bolezen ozdravili.

Slika 3: Simbol za AIDS

1.7 Sramne uši

Sramne uši živijo na dlakah spolovil. Prenašajo se s spolnimi stiki. Na dlakah najdemo uši in gnide. Pojavi se močno srbenje. Zdraviti moramo vse okužene osebe in poskrbeti za ustrezno higieno posteljnega perila (pranje na 95 stopinj C).

Slika 4: Sramna uš

1.8 Klamidijske okužbe

Klamidijske okužbe spadajo med najpogostejše spolno prenosljive bolezni. Klamidije so zelo majhne bakterije, spolno se prenaša *Chlamydia trachomatis*. Zajamejo predvsem mlajšo starostno skupino med 16. in 24. letom. Približno 70 odstotkov žensk in vsaj 25 odstotkov moških pri okužbi s klamidijo nima nikakršnih težav, zato velik del okužb ostaja neprepoznan in nezdravljen.

Pri moških se približno po 14. dneh po okužbi pojavi vnetje sečnice in kasneje obmodka. Okužen moški je lahko tudi brez težav. Pri ženskah lahko klamidije povzročijo vnetje sečnice, kanala materničnega vratu, lahko pride do vnetja jajcevodov, sluznice maternice in bolečin v mali medenici. Posledice so lahko neplodnost, izvenmaternična nosečnost in kronične bolečine v mali medenici. Novorojenčki se okužijo pri porodu, če ima njihova mati klamidijsko vnetje materničnega vratu. Razvije se klamidijsko vnetje oči in/ali klamidijska pljučnica.

Okužbo zdravimo z antibiotiki.

1.9 Trihomoniaza

Okužbo povzroča praživalica, *Trichomonas vaginalis*.

Pri moških običajno ni težav, redko pride do vnetja ustja sečnice in pekoče bolečine pri uriniranju. Pri ženskah se po nekajdnevni inkubaciji pojavi smrdeč, penast izcedek iz nožnice, ki ga spremlja srbenje zunanjega spolovila in bolečina pri uriniranju.

1.10 Virusni hepatitis

Ob spolnih odnosih pride lahko do okužbe z virusom hepatitisa B in virusom hepatitisa C.

Hepatitis B je ena od oblik virusne okužbe jeter - zlatenice. Povzroča jo mikroorganizem – virus, za katerega je značilno, da živi in se razmnožuje v celici. Zato ga z zdravili ne moremo uničiti, saj bi pri tem uničili tudi okužene celice. Inkubacijska doba je od 4 do 28 tednov. Približno teden do dva pred izbruhom bolezni ima bolnik lahko slabši tek, je utrujen, toži zaradi slabosti, ima glavobol in povišano telesno temperaturo. Lahko ima drisko ali je zaprt. Urin je lahko temen, blato pa svetlo obarvano. Nekatere srbi koža.

Ti bolezenski znaki so prisotni pri manjšem številu okuženih, saj večina oseb, ki se z virusom okuži, okužbo preboli brez simptomov.

Če ima bolnik značilen potek bolezni, okužbo takrat dokažemo s preiskavo krvi. Pri ostalih, ki so brez znakov okužbe, okužbo ugotovimo slučajno (npr. pri krvodajalskih akcijah ali pri pregledu krvi nosečnic). O okužbi okuženo osebo obvestimo.

Približno 10 odstotkov oseb, ki prebolijo okužbo z virusom hepatitisa B, ostanejo trajni klicenosci. To pomeni, da so doživljenjsko kužni in da lahko okužijo druge osebe. Trajni klicenosci se lahko počutijo popolnoma zdravi, lahko pa se počutijo slabo. Pri teh bolnikih govorimo o kronični obliki hepatitisa.

Virus hepatitisa B se nahaja v krvi, slini, spermi, vaginalnem izločku, urinu in mleku doječe matere. Najpogostejši način prenosa je spolni stik. Danes je prenos s krvjo redek. Vso kri, ki jo

zberejo ob krvodajalskih akcijah, testirajo na prisotnost virusa. Med odvisniki od drog se hepatitis B širi z okuženimi oziroma neočiščenimi iglami, ki jih intravenski uživalci nedovoljenih drog souporabljajo. Na enak način se okužba prenaša pri tetoviranju oziroma uporabi okuženih predmetov za prebadanje kože. Možen je tudi prenos okužbe od matere, ki je klicenoska, na otroka v času nosečnosti preko posteljice. Novorojenček se pogosto okuži tudi pri porodu.

Zdravila za bolezen ne poznamo, a poznamo učinkovito cepljenje, ki pri neokuženih osebah okužbo z virusom hepatitisa B preprečuje. Vsi, ki prihajajo v tesnejši stik (družinski člani, spolni partnerji okuženih oseb, intravenski uživalci drog, dializni bolniki, zdravstveno osebje...) z okuženimi osebami, se lahko cepijo proti hepatitisu B. Družinske članke in spolne partnerje trajnih klicenoscev napotimo na preiskavo krvi, s katero ugotovimo, če se morda še niso okužili. Če do okužbe ni prišlo, jim svetujemo cepljenje. Običajno so dovolj 3 doze cepiva v obdobju 6 mesecev, ki jih damo v mišico nadlahti. Če se materi, ki je kronična klicenoska, rodi otrok, ga takoj po porodu zaščitimo s cepivom in s cepljenjem nadaljujemo v prvih mesecih življenja. Oseba, ki je cepljena, je varna pred okužbo do konca življenja, tudi če živi z osebo, ki je trajen klicenosec.

Pred spolnim prenosom okužbe varuje tudi kondom.

1.11 Mehki čankar (chancroid)

Povzročitelj: Haemophilus ducreyi. Okužba s to bakterijo je pri nas redka, razširjena pa je v Afriki, jugovzhodni Aziji, Srednji in Južni Ameriki.

Način prenosa: z nezaščitnimi spolnimi odnosi.

Inkubacijska doba: 4-10 dni, redkeje tudi dlje.

Bolezni znaki: na mestu vstopa bakterije v telo (običajno na spolovilih) nastaneta rdečina in oteklina, pozneje pa gnojna tvorba, ki se razvije v bolečo razjedo. Teh je lahko tudi več. Pri približno polovici okuženih so prisotne povečane in boleče dimeljske bezgavke, ki se lahko utekočinijo in spontano predrejo.

Zdravljenje: bolezen zdravimo z antibiotiki.

1.12 Dimeljski limfogranulom

Povzročitelj: Chlamydia trachomatis. Bolezen je značilna zlasti za Afriko, Indijo, dele jugovzhodne Azije in Karibsko otočje.

Način prenosa: z nezaščitenimi spolnimi odnosi.

Inkubacijska doba: 3-12 dni.

Bolezni znaki: primarna okužba: vnetje sluznice spolovil z razjedo, ki se spontano zaceli v nekaj dneh. Sekundarna okužba: po 2-6 tednih se vnetje razširi na dimeljske bezgavke, ki močno otečejo, lahko se utekočinijo, zlijejo in predrejo.

Zdravljenje: tudi to bolezen uspešno zdravimo z antibiotiki.

1.13 Garje

Povzročitelj: Sarcoptes scabiei.

Način prenosa: tako s spolnimi odnosi kot z drugimi tesnejšimi telesnimi stiki.

Inkubacija: nekaj dni ali tednov.

Bolezni znaki: običajno so vidni roščki v podkožju, ki jih vrta samica in vanje odlaga jajčeca. Prisotni so zlasti na predelih, kjer je koža mehkejša (med prsti, na notranji strani rok, na trebuhu). Prizadeta koža močno srbi, zlasti kadar se segreje (po tuširanju, ponoči...).

Zdravljenje: zdravnik običajno predpise mazilo, s katerim je potrebno več dni mazati celo telo brez vmesnega umivanja. Ob koncu zdravljenja je potrebno perilo in posteljnino prekuhati in prelikati.

Slika 5: Garje

VIRI:

Internet:

Dostopno na spletnem naslovu:

- <http://www.tosemjaz.net/clanki/496/category.html>
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Kategorija:Spolno_prenosljive_bolezni
- <http://vizita.si/clanek/leksikon/aids-hiv.html>